

Kommunfullmäktige

Taxa för vård- och omsorg enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen (SoL) samt mat enligt kommunallagen

Förslag till beslut

1. Kommunfullmäktige fastställer reviderad Taxa för vård och omsorg enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen (SoL) samt mat enligt kommunallagen.
2. Den reviderade taxan börjar gälla den 1 januari 2027.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade den 15 december 2025 om en revidering av ”Taxa för vård och omsorg enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen (SoL) samt mat enligt kommunallagen” (KS 2025/0590-7). Den reviderade taxan började gälla den 1 januari 2026.

Därefter har det uppkommit behov av ytterligare två ändringar i taxan.

Den första gäller att anpassa åldern för det förhöjda minimibeloppet till den gällande riktåldern för allmän pension som beslutas av riksdagen. Riktåldern fastställs utifrån födelseår och för personer födda år 1960–1964 är den 67 år. Förslaget är att bestämmelserna i taxan som rör förhöjt minimibelopp ändras till ”under 67 år”.

Den andra avser avgiften för mat i vård- och omsorgsverksamheter. Bakgrunden till den ändringen är att Konsumentverket inför år 2026 ändrade sättet att beräkna kostnader för livsmedel för äldre personer (71 år och äldre). Ändringen innebar att kostnader för livsmedel minskades med 900 kronor per månad. För år 2026 har vård- och omsorgsnämnden (VON 2025/1799) och socialnämnden (SN 2025/1647) beslutat att tillämpa 2025 års avgifter för mat samt fördelning mellan råvaror och tillagning inom vård och omsorg.

Då Konsumentverkets ändrade sätt att beräkna kostnader för livsmedel för personer 71 år och äldre inte är lämpligt för den målgrupp som får insatser inom kommunens vård och omsorg föreslås ett nytt sätt att beräkna

kostnaderna från den 1 januari 2027. Det nya sättet att beräkna avgiften utgår från 2025 års avgift för mat och justeras därefter årligen med Konsumentprisindex (KPI 01) för Livsmedel och alkoholfria drycker. Konsumentprisindex tas fram av Statistiska Centralbyrån.

Beskrivning av ärendet

Kommunfullmäktige beslutade den 15 december 2025 om en revidering av ”Taxa för vård och omsorg enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen (SoL) samt mat enligt kommunallagen” (KS 2025/0590-7). Den reviderade taxan började gälla den 1 januari 2026.

Därefter har det uppkommit behov av ytterligare två ändringar i taxan.

Riktålder för allmän pension

Den första gäller att anpassa åldern för det förhöjda minimibeloppet i Norrköpings kommuns taxa till den gällande riktåldern för allmän pension som beslutas av riksdagen. Bestämmelsen om riktålder för allmän pension reglerar när en person tidigast kan få garantipension, bostadstillägg och äldreomsorgsstöd. Vidare påverkar riktåldern när en person får en lägre skatt på pension, ett så kallat förhöjt grundavdrag. Riktåldern fastställs utifrån födelseår och för personer födda år 1960–1964 är den 67 år. Förslaget är därför att bestämmelserna i taxan som rör förhöjt minimibelopp ändras till ”under 67 år”.

Avgift för mat i vård- och omsorgsverksamheter

Den andra avser avgiften för mat i vård- och omsorgsverksamheter.

Bakgrund

Av taxan framgår att i särskilda boendeformer enligt socialtjänstlagen (2025:400), SoL, tillhandahåller kommunen heldygnskost. Med särskilda boendeformer enligt SoL avses särskilt boende för äldre personer, bostad med särskild service enligt SoL och korttidsboende enligt SoL. Den boende betalar avgift för mat. Avgiften består av två delar: råvaror och tillagningskostnad. Avgift för mat betalas även för måltider i dagverksamheter enligt SoL.

Beräkning av den enskildes avgifter görs i flera steg, som är lagreglerade. Först beräknas avgiftsutrymmet mot bakgrund av den enskildes inkomster, därefter fastställs den enskildes förbehållsbelopp (minimibelopp och hyra), avgift för mat och slutligen avgift för vård och omsorg.

I punkt 5 i Norrköpings kommuns ”Taxa för vård och omsorg enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen (SoL) samt mat enligt kommunallagen” regleras att kommunen använder Konsumentverkets årliga framräknade normalkostnad för livsmedel som lägsta avgift för mat. Grunden till denna reglering finns i regeringens proposition ”Avgifter inom äldre- och handikappomsorg”, (prop. 2000/01:14 s. 39–40 och s. 59).

Den 18 november 2025 publicerade Konsumentverket ”Hushållskostnader 2026”. Då blev det offentligt att Konsumentverket ändrat grunderna för beräkning av matkostnader. Råvarukostnaderna för mat till personer 71 år och äldre minskar från år 2025 till år 2026 med 900 kronor per månad. I tillhörande dokument förklarar Konsumentverket bakgrunden till ändringen.

För år 2026 har vård- och omsorgsnämnden (VON 2025/1799) och socialnämnden (SN 2025/1647) beslutat att tillämpa 2025 års avgifter för mat samt fördelningen mellan råvaror och tillagning inom vård och omsorg. Vård- och omsorgsdirektören och socialdirektören fick i uppdrag att återkomma med förslag till hantering av avgift för mat från den 1 januari 2027.

Frågor om kost och näring för äldre personer uppmärksammas i olika sammanhang. Till exempel har Livsmedelsverket under våren haft ett förslag till nya kostråd för målgruppen 65 år och äldre på remiss. Förslaget till kostråd skiljer sig på flera centrala punkter från Konsumentverkets sätt att beräkna kostnader för mat till äldre personer. Vidare har Socialstyrelsen fått i uppdrag av regeringen att utreda frågan om undernäring hos äldre personer.

Vård- och omsorgskontorets och socialkontorets utredning har kommit fram till att Konsumentverkets ändrade sätt att beräkna kostnader för livsmedel för personer 71 år och äldre inte är lämpligt för den målgrupp som får insatser inom kommunens vård och omsorg. Därför föreslås ett nytt sätt att beräkna avgiften från den 1 januari 2027. Det nya sättet att beräkna avgiften utgår från 2025 års avgift för mat och justeras därefter årligen med Konsumentprisindex (KPI 01) för Livsmedel och alkoholfria drycker. Konsumentprisindex tas fram av Statistiska Centralbyrån.

Krav på mat inom vård och omsorg

Äldre personer som bor i särskilt boende har ett ökat behov av protein för att motverka muskelförlust, fallrisk och funktionsnedsättning. Samtidigt har många nedsatt aptit och äter små portioner, vilket gör att maten behöver vara näringstät och innehålla fullvärdigt protein med hög biotillgänglighet. Animaliska livsmedel som kött, fisk, ägg och mejeriprodukter är därför särskilt viktiga, då de ger mycket protein i liten volym och är lättare för äldre att tillgodogöra sig.

Vegetabiliska proteiner som linser och baljväxter kan ingå i kosten, men är mindre lämpliga som huvudfokus för äldre personer som bor i särskilt boende. De har generellt lägre proteinkvalitet, kräver större portioner för motsvarande proteininnehåll och kan ge mättnad eller mag-tarmbesvär, vilket riskerar att minska det totala energi- och proteinintaget. Ett ökat fokus på vegetabiliska proteiner är därför mer anpassat för yngre äldre än för äldre med omfattande omsorgsbehov och nedsatt aptit.

För att maten ska ätas måste den också vara igenkännbar, smaka gott och vara kulturellt förankrad. Måltiden har stor betydelse för trygghet, identitet och livskvalitet, och äldre personer äter generellt bättre när de serveras traditionella rätter de känner igen. Näringsberäkningar saknar värde om maten inte konsumeras.

Detta synsätt ligger i linje med Livsmedelsverkets nya kostråd som för närvarande är ute på remiss, där man tydligare särskiljer rekommendationer för yngre äldre respektive äldre personer på särskilt boende. Kostråden tar hänsyn till att äldre personer med omsorgsbehov har andra fysiologiska förutsättningar och prioriteringar än den äldre befolkningen i stort.

Sammanfattningsvis bör kosten på särskilt boende för äldre personer utformas med fokus på proteinrika, välsmakande och igenkännbara måltider med fullvärdigt protein, där målet är att säkerställa tillräckligt näringsintag, bibehållen funktion och god livskvalitet.

Ekonomiska konsekvenser

En ändring av taxan som ger personer till och med 66 års ålder rätt till det förhöjda minimibeloppet minskar kommunens intäkter ytterst marginellt. Detta då den absoluta majoriteten brukare och patienter är 67 år och äldre.

Förändringen av sättet att beräkna avgiften för mat inom vård- och omsorgs verksamhet avser att vara neutral när det gäller kommunens utgifter och intäkter för mat. Kommunen får intäkter som ger möjlighet att tillhandahålla en bra och näringsrik kost. Alla brukare som betalar avgift för mat i olika verksamheter betalar råvarukostnaden, medan avgiften för tillagning av mat är beroende av inkomst.

Beslutsunderlag

- Förslag till Taxa för vård och omsorg enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL) och socialtjänstlagen samt mat enligt kommunallagen (KS 2026/0732-2).

Beslutet skickas till:
Vård- och omsorgsnämnden
Socialnämnden
Helena Axestam, strateg

Kommunstyrelsen

Olle Vikmång
ordförande

Överensstämmer med kommunstyrelsens beslut
Jenny Kullander
kommunsekreterare